

Дубровицькі паростки сестер Гольшанських

Перебуваючи у знаменитому Зимненському монастирі на Волині і закріпивши рідкісну ікону з образом святої Юліанії Гольшанської, я закономірно попросив дозволу в черниці-екскурсовода сфотографувати цю ікону. Коли отримав його і зробив фото, при проявленні знімка довкола обличчя преподобної Юліанії з'явився суцільний блиск, ніби затуляючи і приховуючи якусь таємницю. І справді – якщо споглянути на збережені історичні документи щодо життя Юліанії Гольшанської, в них набагато більше втаємниченого, ніж явного. Подібне стосується і Юліаніної сестри Анастасії. Час безсилий стерти той факт, що сестри Гольшанські – дві величні особистості, доля яких стала визначальною для всієї України. На підтвердження лише два епохальні штрихи – мощі Юліанії виявилися нетлінними, що й спонукало церкву при митрополиті Петрові Могили канонізувати княжну Гольшанську. У свою чергу Анастасія Гольшанська благословила та надала фундуш на переклад Пересопницького Євангелія, на якому нині присягають українські президенти.

Князь на знак порятунку від татар заклав монастир

Родовідною місциною князів Гольшанських було місто Дубровиця, отож Гольшанські здавна (з часів Київської Русі) мали іменну приставку – Дубровицькі. Літописи зберегли записи про Гольшанських-Дубровицьких як про доволі відважних русичів. Зокрема, в «Літописі руському» від 1184 року дубровицький князь Гліб разом із Святославом Всеволодовичем, князем Ки-

від нападників. В подяку за цей порятунок князь Юрій заснував на острові серед заплав річок монастир св. Миколая.

В історичних джерелах залишився переказ про вибір місця побудови монастиря: «Біля острівця на Горині місцеві рибалки помітили принесену водою невідомо звідки ікону св. Миколая. І скільки вони не відпихали її від берега, ікона припливала знову. Про появу образу Господнього розповіли князеві, який завбачив у цьому знак Божий – місце, де варто зводити монастир».

Євангел Факсимільне видання Пересопницького Євангелія, визначної рукописної пам'ятки староукраїнської мови, до створення якої в XVI столітті доклала фундаторських зусиль княгиня Гольшанська.

мник начебто збирався відвідати святі місця і поклонитися мощам угодників Божих. У лаврській церкві він попросив дозволу відкрити раку з мощами Юліанії. Його прохання задовольнили – і він припав з поцілунком до руки святої діви. Коли ж паломник вийшов з храму, то несподівано почав кричати здичавілим криком. А через декілька хвилин упав мертвим. З'ясувалося: причиною смерті чоловіка став перстень, якого він зняв з руки

вати величний задум середньовіччя – перекласти Святе Письмо на живу народну мову, запровадити її уживання на Богослужіннях. Княгиня Анастасія, як і її чоловік князь Кузьма Заславський, належала до тогочасної інтелектуальної еліти.

У той час українські землі входили до складу Речі Посполитої, а тому православ'я стало прапором боротьби із засиллям польської мови і культури. Що ж стосується богослужінь, то вони проводилися церковнослов'янською мовою. Отож, Анастасія Заславська як прихильниця доступності Святого Письма для найширших мас сприйняла звістку про намір перекласти Євангеліє на живу українську мову з великою радістю.

Почався переклад Євангелія у 1556 році в селі Двірець неподалік містечка Заслава (Ізяслава), родовідної місцини князів Заславських. Для цієї важливої роботи були за-

ком Ростиславовичем «ходив на половців». Його син Олександр «виходив назустріч половцям із хрестом».

Що стосується батька сестер Гольшанських – Юрія, то він прославився як щедрий благодійник. Жертвував гроші на Києво-Печерську лавру, інші храми та монастирі, у тому числі й волинські.

Загалом князям Гольшанським-Дубровицьким належала у північному Погоринні ціла волость, причому добре фортифікована, адже задля захисту від ворожих нападів представники цього роду будували фортеці та замки у Дубровиці, Висоцьку, Городному... Заодно велося будівництво храмів Божих, щоб у них плекалася віра Господня. Святині наповнювалися богословними книгами, іконами, іншими церковними предметами...

Вагомим поштовхом у цьому будівничому поступі стала подія, датована 1502 роком. Тоді русичі над річкою Уж зазнали поразки від русичів. А далі татари, скориставшись відсутністю князя Юрія в родинному замку, напали на Дубровицю і цілковито знищили замок та місто. Княжа родина дивом врятувалася

анія та Анастасія, як і їх десятеро братів та сестер, виховувалися в Боголюбному середовищі. Шкода лишень, що документальних свідчень про дубровицький середньовічний період життєпису княжого роду залишилося обмаль.

Проїшли десятиліття, а тіло не стліло

Зрештою, широкий поголос про Юліанію пішов у XVII столітті, майже через сотню років після того, як вона у 16-річному віці упокоїлася у Бозі і була похована на території Києво-Печерської лаври. Тоді (при лаврському наміснику архімандрит Єлисеї Плетенецькому) поблизу великої соборної Печерної церкви копали могилу і натрапили на труну. Коли розчистили землю, побачили прикріплену срібну дощечку з написом: «Юліанія, княжна Ольшанская, дочь князя Георгія Ольшанского, преставившаяся девою, в лето от рождение 16-ое». Відкривши труну, люди з подивом засвідчили, що Юліанія перебувала у такому вигляді, ніби щойно заснула. На ній були дорогі шати, а на руках і голові – багато дорожчих прикрас.

Образ святої Юліанії.

Архімандрит Єлисей Плетенецький розпорядився, щоб труну з Юліанією перенесли у храм. Перенести – перенесли, але над мощами не було здійснено належного пошанування. Так, зрештою, тривало до того часу, доки лаврським намісником не став вікопомний Петро Могила. Саме він потурбувався, щоб для мощей була підготовлена нова рака. На гробниці завиднівся новий напис: «По воле Творця неба й землі живет во вся лета Юлиания, помощница й великая в Небе заступница. Здесь кости – врачество против всех страданий. Райския селения собой украшаешь, Юлиания, как цветок прекрасный».

Численним був перелік див, що випромінювалися через мощі Юліанії. Одне з них, зокрема, пов'язане із зловмисником, який вдавав із себе щирого віруючого. Цей пало-

святої Юліанії також вогонь. Це трапилося у 1718 році під час пожежі у лаврі. Тоді мощі частково спопелилися. Ту частину, яка вціліла, покла-

ли в кіот і поставили в Антонієвих печерах.

Наразі частина мощів знаходиться у Свято-Миколаївському храмі. До них повсякчас на поклін приходять люди. А найбільший людський потік стає 6 (19) липня – в день особливої пам'яті про Юліанію. Православна церква так прославляє святу діву: «...Привожу к Тебе, Всещедрий, Иулианию, свечу, постоянно светлую, владеющую обилием елея; ея молитвами сохрани нас от всякого зла».

На переклад Євангелія княгиня грошей не шкодувала

Образ світлої свічі притаманий також Анастасії-Парасковії Юріївні Гольшанській, яка зуміла реалізу-

кого монастиря Григорій та переписувач Михайло Вагилевич. Своїми знаннями та умінням вони доповнювали один одного. Архімандрит був високоосвіченою людиною, володів кількома мовами – українською, польською, чеською, латинською, грецькою. Не поступався йому в ерудиції і Михайло, який окрім перекладацтва складав приписи, післямови.

П'ять років тривала робота над перекладом Євангелія. Головним чином о. Григорій та Михайло Вагилевич працювали у Пересопницькому монастирі, звідки й зав'язалася назва – Пересопницьке Євангеліє. І весь цей час переклад перебував під опікою князів Гольшанських-Заславських. Вочевидь вони і були першими читцями монументальної праці – рукописної книги, оправленої двома дубовими дощечками із зеленим оксамитом, на 964 пергаментних сторінках.

Нині ж Пересопницьке Євангеліє вважається унікальною духовною перлиною українського народу. Заслуга Анастасії Гольшанської полягає якраз у тому, що вона виплекала цю перлину, дала їй життя на віки-вічні.

Євген ЦИМБАЛЮК